

er ikke langt til de bestialitetene vi kan lese om i beretningene fra sanitetstjenesten på Balkan i 1990-årene. Et tankekor er at i hvert fall i denne anmelders generasjon hadde de aller fleste unge menn en langvarig militærtjeneste bak seg før yrkeslivet og deltakelsen i samfunnslivet begynte. Nå er for det første omfanget av militær erfaring i samfunnet blitt mye mindre. For det andre blir spørsmål om forsvar og krigsdeltakelse stort sett forvaltet av ledere som knapt har hatt på seg uniform, enn si kjenner militære aktiviteter på kroppen. Granås bok er et godt korrektiv og fortjener mange lesere.

Øivind Larsen

Seksjon for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

«Hjernebarkkortekser av høyere orden»

Antonio R. Damasio

På leting etter Spinoza – glede, sorg og den følende hjernen

320 s, ill. Oslo: Pax forlag, 2004. Pris NOK 298
ISBN 82-530-22678-1

Antonio Damasio er en av de ledende forskere på grenseområdet mellom følelsesliv og biologi. Med denne boken fullfører han en trilogi som begynte med *Descartes' feiltakelse* og fortsatte med *Følelsen av hva som skjer*. Damasio skjelner mellom

emosjoner og følelser. Dette skillet er ikke helt enkelt å få tak i, slett ikke på norsk, hvor «emotion» som oftest oversettes med «følelse». Emosjoner er atferd eller bevegelser som avspeiler kroppens emosjonelle reaksjon – «emosjoner utspiller seg i kroppens teater», som Damasio skriver. Følelser er de mentale begivenheter som «utspiller seg i sinnets teater». Han forsøker å beskrive de mekanismene i hjernen som sørger for å utløse og utføre en emosjon. En av hans hovedteser er at det er emosjonen som kommer først. Han hevder at «vi får emosjoner først og følelse etterpå fordi evolusjonen lot emosjoner oppstå før følelser». Damasio forklarer emosjoner som homøostatiske mekanismer, og han beskriver det anatomiske grunnlag, som han kaller «emosjoners hjernemaskiner». Han forenkler det til den periakveduktale grå substans som en «hjerne-stammebryter» som kan skru av og på emosjoner. For Damasio består følelser av «persepsjonen av en viss kroppstilstand». På denne måten inneholder boken to ulike

diskusjoner, en nevrologisk og en filosofisk, og de to faller ikke naturlig sammen hele veien.

På vaskeseddelen står det at «boka er et mesterverk innenfor vitenskap og skrivekunst». Jeg er ikke enig – Damasio skriver noe tungt, med lange og til dels omstendelige setninger – også i engelsk fasong. Det blir ikke bedre på norsk (der «emotion» blir «følelse»), og oversetteren sliter med å finne adekvate ord for begrepene. Han benytter også ukonvensjonelle oversettelser – jeg er overasket over ord som «cingulat-korteksen». Meningen blir grei når det er anatomiske tegninger med, men «hjernebarkkortekser av høyere orden» går meg dessverre hus forbi. Jeg synes boken blir tyngre å lese i norsk oversettelse.

Men hva har så Spinoza å gjøre med dette? En stor del handler nettopp om filosofen Baruch Spinoza, som var opptatt av å klassifisere affekter. Denne del har vært lettere å oversette og kan godt leses uavhengig av bokens hovedbudskap: Sammenhengen mellom følelseslivet og de biologiske emosjoner.

Hvem er dette skrevet for? Det er ingen fagbok, men forutsetter kunnskaper i nevroanatom og nevrologi. Man må også ta seg tid til å lese den – og da oppdager man at den har et ganske spenstig innhold, til tross for rar norsk anatomisk språkbruk og dårlige anatomiske figurer. De oppveies av fru Damasios sjarmerende tegninger til avsnittene om Spinoza.

Johan A. Aarli

Nevroklinikken
Haukeland Universitetssjukehus

Tempora mutantur...

Georg Gundersen, Bjørn Johannesen

Apotekerlatin – Fagterminologi for helsepersonell

127 s. Oslo: Cygnus Forlag, 2004. Pris NOK 200
ISBN 82-997028-0-1

Jo da, tidene forandrer seg – og vi med dem, som det heter med et romersk hjertesukk. Dessverre er ikke kunnskaper i latin spesielt meritterende for tiden, og det er i grunnen synd, for dette «døde» språk er fremdeles nøkkelen til vår medisinske fagterminologi og hverdag. Fra latinen ble fakultativ til examen artium i 1869 har det gått nedoverbakke med de klassiske idealene, og noe latinymnas eksisterer vel ikke lenger i Norge. Vi er rett og slett ikke interessert i dette språket. Annerledes er det ute i Europa, og selv i Finland er det radioprogrammer og endog popplater på latin!

Den foreliggende boken – eller heftet – er resultatet av samarbeidet mellom to apotekere, vel den eneste faggruppen i dag (foruten anatomene) som fremdeles holder dette

språket i en viss akt og ære. Det er ingen lærebok, men gir på en oversiktlig måte interessante opplysninger og tips om hvordan ordene dannes på latin, sammen med en kort innføring i grammatikken. Vi får informasjon om hvorfor og hvordan botaniske navn, drogenavn, navn på mikroorganismer og på kjemiske stoffer dannes. Kanskje burde eponymenes opphav skrives fullt ut, for noen ville nok gjerne vite hvem «den amerikanske patolog Salmon» var og når han levde – han som gav navn til salmonella.

Forfatterne gjennomgår menneskekroppen fra ytterst til innerst. Dertil får vi en god oversikt over de forskjellige sykdoms- og preparatnavnene som enhver lege kommer borti før eller siden – og en forklaring på hvorfor det heter nettopp sånn. Å bruke de opprinnelige latinske betegnelsene er nok på vikende front i det norske helsevesen. Mer og mer inntar egennavnene ledende posisjon. For det er kanskje litt lettere å huske – og si – «Scheuermans sykdom» enn Osteochondropathia deformans juvenilis, iallfall når man ikke vet hva det betyr. En kortfattet reseptlære hører også med.

Skulle man kritisere noe, måtte det være tittelen, som etter undertegneds mening er et litt misvisende understatement. «Apotekerlatin» kan lett misforstås, slik at den eventuelle leser tror det bare gjelder den farmasøytiske profesjon. Tvert imot er dette en lettfattelig oppslagsbok som hele den medisinske fagkrets burde kjenne til og ha glede av. Kanskje burde neste opplag få tittelen «Doktorlatin»?

Boken er utgitt med språklig bistand fra cand.philol. Mette Heuch Berg, som nok er kjent for en del eldre medisinstudenter. Den selges kun direkte fra forlaget, som pussig nok er en underavdeling av Felleskatalogen.

Anbefales for den interesserte medisiner!

Per Holck

Avdeling for anatomi
Institutt for medisinske basalfag
Universitetet i Oslo

Klassiker i ny utgave

Murray Longmore, Ian B. Wilkinson,
Supraj Rajagopalan

Oxford Handbook of clinical medicine

6. utg. 874 s, tab, ill. Oxford: Oxford University Press, 2004. Pris GBP 22
ISBN 0-19-852558-3

Det er imponerende hva det er mulig å presse inn i en bok som, med litt velvilje, går i en frakkelomme! Skjønt hvis ikke frakken skal bli altfor ujevnt lastet – og den arme doktor dermed aldeles vindskjev – blir det nødvendig å fylle godt opp også i den kontralaterale lommen med gjenstander egnet som motvekt, f.eks. stetoskop, reflekshammer og matpakke!

Spøk til side: Her er virkelig et vell av kunnskap, forbilledlig ryddig og systematisk ordnet. Skriftstørrelsen er naturligvis temmelig liten for å få med så mye, men ikke mer enn hva som er akseptabelt. Jeg har lest nøye på emner jeg har klare meninger om eller tror meg særlig kvalifisert i, uten å finne noe å klage på. Tvert imot er boken etter min mening preget av tvers igjennom sunt klinisk skjønn, samtidig som den er oppdatert på de siste vitenskapelige nyvinningene. Med andre ord: Britisk medisin på sitt beste.

To innledende kapitler bærer overskriftene *Thinking about medicine* og *Epidemiology*. Disse er høyst leseverdige – på mange måter små perler. Men man kan spørre seg om de har fått sin rette plassering i det som ellers til de grader er bygd opp som oppslagsbok. På de travle vaktene verdsetter man å kunne slå opp og finne det man søker – kort og konsist. Men det er ikke da man fordyper seg i medisinsk filosofi – skrevet med så små typer at det så vidt går å lese. Disse avsnittene kunne heller vært gitt ut for seg selv. Da kunne man lest på sengen, og så ville oppslagsboken til å ha i frakkelommen blitt litt lettere også.

Torgeir Bruun Wyller

Geriatrisk avdeling
Ullevål universitetssykehus

Helten

Paul Carson

Siste oppdrag

345 s. Oslo: Kolle forlag, 2004. Pris NOK 298
ISBN 82-463-0022-9

Paul Carson er en irsk barnelege som har stor suksess som krimforfatter. Ifølge forfatterpresentasjonen skal han også ha skrevet flere vitenskapelige og populærmedisinske artikler, men en kjapp sjekk i PubMed avslører at den faglige produksjonen er

begrenset til et par stykker. Men som krimforfatter har Carson avgjort fått det til. *Siste oppdrag* er hans tredje kriminalroman. Den første (*Skalpell*, 1997) toppet bestselgerlistene i Irland i flere måneder. Samtlige bøker er oversatt til en rekke språk.

Hovedpersonen og helten i *Siste oppdrag* er – i likhet med forfatteren selv – irsk lege. Jack Hunt er topputdannet kardiolog, med CV i særklasse og imponerende publikasjonsliste i en alder av 39 år. Han er idealist og rendyrket forsker, en kardiologiens

Dr. Stockman som med urokkelig overbevisning står på barrkadene og heller går til grunne med familien på slep enn å fire på sine høyverdige idealer og prinsipper. Jack Hunt lar seg ikke påvirke – langt mindre bestikke – av sleske sykehusbyråkrater, korrupte kolleger og forbryterske legemiddelgiganter. Som seg hør og bør har han en vakker, oppofrende og hjemmeværende kone og en åtte år gammel sønn med ideelle gener. Etter et omflakkende liv i Irland, England, Australia og USA har Hunt fått drømmejobben ved den prestisjetunge hjer-teavdelingen ved Chicago Carter Hospital. (Hvordan denne avdelingen har fått ry som internasjonalt ledende kardiologisenter er et mysterium når man blir introdusert for den lille staben av overleger – fire i alt – hvorav en er et sjuskete, alkoholisert nikotin-vrak og en annen en spilleavhengig skurk med diverse havarerte ekteskap, utestående barnebidrag og spilletgjeld til opp over ørene.) Når avdelingsoverlegen så blir skutt på sitt kontor, får Hunt en «once in a lifetime»-sjanse. Han blir professor og avdelingsoverlege og sjef ved verdens fremste kardiologisenter. Og han tar utfordringen på strak arm – kompromissløs og proppfull av planer. Her skal den rene forskningen prioriteres. Farmasøytisk industri blir umiddelbart bannlyst, ikke en kulepenn med firmalogo er tillatt. Men farer truer, og Jack Hunt blir en brikke i et livsfarlig spill. For midt oppi det hele skal den sveitsiske legemiddelgiganten Zemdon Pharmaceuticals lansere sitt nye vidundermiddel – Cyclint – pillen som skal overgå Viagra på salgsstatistikken og «reduere forekomsten av hjertesykdommer med 28 %». Chicago Carter Hospital er utvalgt som senter for verdenslanseringen. Zemdon presser på, men idealisten Jack Hunt lar seg ikke kjøpe. Her er alle ingrediensene i en thriller. Korrupsjon og svindel og manipulerede blodprøver. Hasardiøs biljakt og flukt i småfly i piskende snøstorm. Utpressing, torpedoer, kidnapping og mord.

Boken er en «page-turner». Skikkelig spennende. Selv om man aldri er i tvil om at Jack Hunt vil vinne og forbryterne få sin straff. Karakterene er klisjeer, men det fungerer i denne sjangeren. Som i en skikkelig spagettwestern er det greit at heltene er helter og skurkene skurker. Og at de ser sånn ut. Helten er høy og mørk, med rene ansiktstrekk og intense blå øyne. Småskurkene er shabby, med flakkende blick og uren hud. De store skurkene har dobbeltspente dresser, iskalde blick og snakker engelsk med tysk eller sørafrikansk aksent.

Stig Aspaas har oversatt. Stort sett er oversettelsen troverdig og grei – selv om det kan ha gått litt kjapt i svingene. (Man spiller baseball med en kulle, ikke med et baseballtre.) Men en medisinsk språkkonsulent burde forlaget ha spandert. Forfatteren er lege, og på originalspråket er fagterminolo-

gien korrekt. På norsk, derimot, skjærer det seg av og til fullstendig, med konstruerte termer og (ufrivillig) komisk språkbruk. Sykehuset har en «hjerrestansavdeling» og kirurgene i akuttmottaker roper på «dreneringsslangere og crystalliodoppløsning». Kardiologene behandler med «antanginale» midler, beskriver EKG med «endring i mønster tre og AVF», utfører koronarangiografi med fremstilling av høyre og venstre «hovedstrøm» og avslutter med «angioplasti».

Verdt å lese? Ja da, liker man krim med mye action, kan Paul Carson anbefales. Men fortrinnsvis på originalspråket.

May Brit Lund

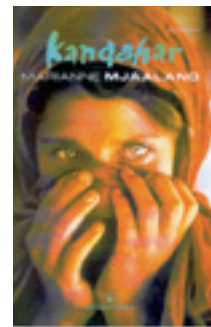
Lungemedisinsk avdeling
Rikshospitalet

Skarpslipt fortelling om seksuelle overgrep

Marianne Mjaaland

Kandahar

217 s. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 2004.
Pris NOK 329
ISBN 82-05-32745-9

Fortelleren i romanen *Kandahar*, skrevet av legen og forfatteren Marianne Mjaaland, er den norske anestesilegen Julie. Hun drar fra familien for å arbeide i et helse-team i Afghanistan under den sovjetiske okkupasjonen i 1980-årene. Julie

kjenner landet fra et opphold som barn i 1960-årene. Hennes familie tilhørte den gang en liten gruppe hjelpearbeidere. Erfaringene hun gjorde som 12-åring preger fortsatt livet hennes. Strategien har lenge vært å legge lokk på den vanskelige historien, hvilket strider mot den første læresetningen innen krigskirurgi: «Never close the wounds of war.» I Afghanistan møter Julie mennesker som deler hennes historie, og hun gjenopplever episodene som gav henne «såret mellom beina» – seksuelle overgrep fra de voksne i gruppen, men også barna imellom. Revisjonen av hennes historie blir en blodig affære.

Forfatteren nærmer seg emnet som en kirurg. Med skarpslipte litterære instrumenter dissekerer hun seg gjennom det sykelige vevet: Skammen, skyldfølelsen, angst, vanskelighetene med nærhet og Julies utagerende seksuelliv. Plottet driver handlingen frem til det punktet hvor kirurgen til slutt lokaliserer «tumor» i dypet av fortellingen. Materien forfatteren drenerer ut er illeluktende.